РОЛЬ МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ ДОШКІЛЬНИКІВ

Скрипник Н.І.
к. пед. н., доцент,
УДПУ імені Павла Тичини

Важливим завданням виховного і освітнього процесу на сьогодні є формування уявлень людини про високі ідеали і моральність суспільства. У реалізації цього завдання чільне місце займає роль мистецтва. Як відомо, мистецтво здатне впливати на особистість, формувати у неї позитивну моральну позицію до навколишнього світу. Б.М. Неменський підкреслює, що «найактивніший період вироблення і становлення всіх основ відносин людини до світу людей, природи, речей, припадає на період дитинства і юності» [3, с. 21]. Саме у дошкільному віці засвоєння соціальних норм і отримання знань про іншу людину через твори мистецтва, сприяє ослабленню агресивних проявів дитини, вчить співпереживанню, взаєморозумінню з однолітками та іншими людьми. Відсутність моральних норм неможливо заповнити в зрілі роки, якщо ця здатність не розвинена в дитинстві.

Головний сенс виховного впливу творів мистецтва - універсальне і різноманітне відображення внутрішньої, духовної сфери людини. Особливості впливу мистецтва на дітей розглядаються психологами з позиції освоєння дитиною змісту художніх творів.

Освоєння гуманістичних цінностей через мистецтво відбувається в процесі естетичної діяльності людини, яка здійснюється в двох формах: сприйняття мистецтва і створення художнього продукту. Так, наприклад, одним із видів мистецтва, заснованому на емоційно-смислової інтонації, є музика. Вона може надавати прямий і сильний емоційний вплив на людей, бо в ній відображені людські емоції, почуття, настрої, тобто те, що складає основу духовного світу людини. Музика емоційна за своєю сутністю, за своїм змістом. Завдяки цьому вона стає, за висловом Б.М. Теплова,

«емоційним пізнанням» та дає ні з чим не зрівнянні можливості для розвитку емоційної сфери людини. Означене твердження важливе саме для дошкільного віку тому, що в дитинстві всі предмети і явища сприймаються, насамперед, почуттями і емоціями. Ще Аристотель у своєму вченні про моральне значення музики визначав її основним засобом виховання дітей та молоді. Він говорив, що в мелодії закладені різні характери і почуття людей. На думку Л.С. Виготського, генетичними формами регуляції поведінки в дитинстві довго залишаються емоції і саме їм в процесі розвитку належить роль регуляторів становлення особистості як цілісного утворення [2].

Завдяки закладеним в музиці механізмам «зараження і навіювання» (В. Медушевський), музика дійсно впливає на людину, на його духовний світ. Л.С. Виготський переконував, що музика не може прямо «перенести» моральність в душу людини, вона здатна лише безпосередньо розбудити дрімаючі в ньому моральні сили, збуджуючи людські емоції. Виховний вплив музики закладено в самому переживанні музики як самоцінного явища [2]. Музичний твір викликає в людини переживання і почуття, які розширюються і поглиблюються з наявним у суб'єкта життєвим і музичним досвідом.

Серед ефективних методів морально-естетичного впливу музики на дитину Н.А Ветлугіна називає метод спонукання до співпереживання через емоційно-смислову інтонацію. А спонукання до співпереживання героєві музичного твору, може відбуватися ефективніше за допомогою вокальних імпровізацій і «пластичного інтонування», які освоюються дошкільнятами на музичних заняттях. Метод спонукання до співпереживання емоційно-смислової інтонації в процесі сприйняття мистецтва і створення художнього продукту сприяє позитивному прийняттю та оцінюванню дошкільниками дій автора або героя твору як своїх власних [1]. У дітей, які співпереживають герою твору, народжується бажання надати їм допомогу і підтримку.

Розуміння іншої людини в музичному творі, співпереживання їй, сприяє розумінню дошкільником свого однолітка в реальному житті. Дитина починає звертати увагу на успіхи і невдачі однолітка. Все це сприяє прояву її

відкритості іншим дітям. Вона вчиться сприймати свого однолітка як рівного собі і подавати йому необхідну допомогу та підтримку. Таким чином, метод спонукання до співпереживання сприяє формуванню морального ставлення дошкільнят один до одного. Такі прийоми як театралізація, вокальна імпровізація, «пластичне інтонування» доповнюють, розширюють і поглиблюють можливості цього методу.

Найбільш активною творчою діяльністю, спрямованою на вираження емоційного і чуттєвого змісту музики, Н.А. Ветлугіна називає музичну гру. Музична гра викликає у дітей великий інтерес, тим самим залучаючи їх у сферу музики. Гра сприяє емоційному переживанню музичних творів, розвитку у дітей інтересу до музики і позитивного ставлення до неї [1]. Завдяки захоплюючому та емоційному характеру гри, яка є провідним видом діяльності в дошкільному віці, поглиблюється розуміння змісту творів мистецтва та засвоєння моральних цінностей, закладених в них.

Отже, основними методами формування моральності дошкільників через мистецтво є метод спонукання, театралізація, інтонаційна імпровізація, пластичне інтонування, «персоналізація» героя твору мистецтва та музична гра.

Література:

1. Ветлугина Н.А. Музыкальное воспитание в детском саду. — М.: Просвещение, 1981. — 240 с., нот. — (Б-ка воспитателя дет.сада).

2. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. Психологич. очерк. - Изд. 2-е. - М.: Просвещение, 1967. — 93.с.

3. Неменский Б.М. Мудрость красоты: О проблеме эстетического воспитания: Кн. для учителя. - М.: Просвещение, 1981. - 192 с.